

15 éves a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára

Tizenöt éves a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára. Az intézmény és az Országos Lengyel Önkormányzat ebből az alkalomból július végén konferenciát rendezett. Az egybegyűlteket és vendégeket – Balog Zoltán miniszter és Halász János államtitkár (EMMI) nevében is – dr. Latorcai Csaba Egyházi nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár köszöntötte. Ezt követően „A nemzetiségi önkormányzatiság helyzete és perspektívái ma Magyarországon. Az országos önkormányzatok, mint a nemzetiségi kulturális-oktatási intézmények alapítóinak és fenntartóinak szerepe” címmel előadást tartott, melyet itt adunk közre.

A nemzetiségi önkormányzatiság helyzete és perspektívái ma Magyarországon

Másfél évtized az egyén, de egy intézmény életében is jelentős időtartam. A „csecsemőkor” után talpra áll, megteszi az első bizonytalan lépéseket, azután szaladni kezd, sokat tanul a szüleitől és a környezettől. Egyre tapasztaltabb, bölcsőbb lesz, és szerencsés esetben újabb meg újabb, figyelemre méltó eredményeket tud felmutatni, helytáll a kihívások során. Úgy gondolom, igaz ez az Önök intézményére is.

Magyarország közjogi rendszere az új Alaptörvény 2011. áprilisi elfogadását követően megújult, részletszabályainak a megalkotása jelenleg is folyamatban van. Az Országgyűlés a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvényt (a továbbiakban: Njtv.) 2011. december 19-én fogadta el. 2012. január 1-jén hatályát veszítette az 1993. évi Nek. tv., egyidejűleg az Njtv. mindazon rendelkezései hatályba léptek, amelyek a hatálybalépésekor működő nemzetiségi önkormányzatokra zökkenőmentesen alkalmazhatóak és alkalmazandóak. A szabályozás egyúttal átmeneti rendelkezésekkel biztosítja, hogy a választási ciklus közben bekövetkező jogszabályváltozás ne nehezítse meg a nemzetiségi önkormányzatok működését. Bevezetésre kerültek ugyanakkor a törvényes, átlátható önkormányzati működést segítő rendelkezések. A hosszabb felkészülési időt igénylő változtatások alkalmazására – gondolunk itt elsősorban a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényre (a továbbiakban: Kntv.) – lépcsőzetesen, a vonatkozó ágazati jogszabály hatályba lépésével egyidejűleg került és kerül sor. Kiemelendő továbbá, hogy az Njtv. választójogi blokkját (50-72.§-a), amely a nemzetiségi önkormányzati választások anyagi jogi szabályait foglalja magában, első ízben a 2014. évi általános nemzetiségi önkormányzati választásokon fogják alkalmazni (242. §).

Hazánkban a nemzetiségi önkormányzatiság fundamentuma az Alaptörvény, amelynek a XXIX. cikke deklarálja, hogy

– a Magyarországon élő nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre, deklarálja továbbá, hogy

– a nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, valamint a helyi és országos önkormányzataik megválasztásának szabályait sarkalatos törvény határozza meg.

Az Alaptörvény ezen rendelkezése szerint a hazai nemzetiségi autonómia elsődleges letéteményese a nemzetiségi önkormányzati rendszer, amelynek szabályozására sarkalatos, úgynevezett kétharmados törvény hivatott.

Az Njtv. a nemzetiségi önkormányzat fogalmát – az értelmező rendelkezései között – a következőképpen határozza meg: törvényben meghatározott nemzetiségi közszolgáltatási feladatokat ellátó, testületi formában működő, jogi személyiséggel rendelkező, demokratikus választások útján e törvény alapján létrehozott szervezet, amely a nemzetiségi közösséget megillető jogosultságok érvényesítésére, a nemzetiségek érdekeinek védelmére és képviselésére, a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetiségi közügyek települési, területi vagy országos szinten történő önálló intézésére jön létre. Az eltérő jogok és kötelezettségek, feladat- és hatáskörök ellenére, a nemzetiségi önkormányzatok között nincs alá-fölérendeltségi viszony.

Engedjék meg, hogy a következőkben összefoglaljam az Njtv. főbb novumait!

- Módosul a személyi hatály, bővül a nemzetiséghez tartozó jogalanyok lehetséges köre. Míg korábban a nemzetiségi jogok gyakorlása magyar állampolgársághoz kötődött, az új szabályok szerint nemzetiséghez tartozó az a magyarországi lakóhellyel rendelkező személy, aki magát valamely nemzetiséghez tartozónak tekinti. Az Njtv. hiánypótló módon – a nemzetiségi közösség fogalma mellett – meghatározza a nemzetiséghez tartozó személy fogalmát is.

- Rendszerezési és kiegészítési a jogalkalmazást segítő fogalomrendszert, úgyszintén a nemzetiségi alapjogok, egyéni és közösségi jogok rendszerét, utóbbit kibővítve a közösségi névhasználati joggal.

- Talán nem haszontalan néhány mondat erejéig felidézni a törvény biztosította közösségi nemzetiségi

jogokat (17-21. §). A nemzetiségek elidegeníthetetlen közösségi joga az önazonosságuk megőrzése, ápolása, erősítése és átörökítése, a történelmi hagyományaik, nyelvük megőrzése és fejlesztése, tárgyi és szellemi kultúrájuk ápolása és gyarapítása. Joguk van a történelmileg kialakult helységnevek, utcanevek és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelölések használatához, törvényi keretek között intézmények létrehozásához és működtetéséhez, más szervtől történő átvételéhez, a nemzetiséghez tartozók óvodai neveléséhez, általános iskolai neveléséhez-oktatásához, nemzetiségi kollégiumi ellátásához, közép- és szakiskolai neveléséhez-oktatásához, felsőfokú képzéséhez. Magyarország – a törvényei keretei között – biztosítja a nemzetiségi közösségeknek a rendezvényeik és ünnepeik zavartalan megtartásához, építészeti, kulturális, kegyeleti és vallási emlékeik, hagyományaik megőrzéséhez, ápolásához és átörökítéséhez, jelképeik használatához fűződő jogait. A nemzetiségi szervezeteket megilleti a széles körű és közvetlen nemzetközi kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának a joga.

- Az egyik legfontosabb újdonság, hogy meghatározott jogosítványok gyakorlását a népszámlálás nemzetiségi adataihoz köti. Így azokon a településeken, ahol adott nemzetiséghez tartozók aránya a 10-20%-ot meghaladja, a főszabályt meghaladó nyelvhasználati, illetve ezzel összefüggő, kifejezetten a számossághoz köthető közösségi jogokat biztosít. A nyelvhasználati jog

mellett nem kevésbé fontos jog, a nemzetiségi választójog gyakorlása szintén a népszámlálási adatokhoz kötött.

- A Kntv. új rendszeréhez igazodva a nemzetiségi köznevelés rendszere is megújul, ennek során hangsúlyosabbá váltak a nemzetiségek oktatási öngazgatáshoz fűződő jogai. Mindez a kulturális öngazgatáshoz, továbbá a nemzetiségek médiaszolgáltatáshoz fűződő jogaira is érvényes:

- az oktatási öngazgatás területén biztosított az anyanyelvű oktatás lehetősége, a köznevelési intézmények nemzetiségi önkormányzatok által történő átvétele, mindennek az állami támogatása, a tankönyvek, taneszközök megjelentetésére, a pedagógusok képzésére, továbbképzésére is kiterjedően,

- a nemzetiségek önkormányzatai jogosultak kulturális intézmények alapítására, átvételére, működtetésére. Az országos nemzetiségi önkormányzatok kulturális intézményeinek a működtetését az állam támogatja. E területen is részletesen összefoglalja az Njtv. azon feltételeket, amelyek megléte esetén kulturális intézmény átadható a nemzetiségi önkormányzat részére, valamint tartalmazza az átvett intézmény működtetésének szabályait is,

- a szabályozás új eleme, hogy önálló cím alatt tárgyalja a nemzetiségek médiatartalom-szolgáltatással összefüggő jogait. Ebből kiemelés érdemel, hogy a nemzetiségeknek joguk van saját anyanyelvükön információkhoz való hozzájutásra és tájékoztatásra, médiatermékekhez való hozzáférésre,

– fontos új szabálya az oktatási, illetve a *kulturális intézmények* országos nemzetiségi önkormányzat által a helyi önkormányzattól történő átvétele esetén, hogy az átadó és az átvevő – a nemzetiségpolitikáért felelős miniszter előzetes hozzájárulásával – megállapodhat az intézményi feladatok ellátását szolgáló *ingó és ingatlan vagyon ingyenes tulajdonba adásáról*,

– a szabályozás mind az oktatási, mind pedig a kulturális öngazgatás keretében széles körű *egyetértési, illetve véleményezési jogot* biztosít a nemzetiségi önkormányzatok részére.

- A nemzetiségi önkormányzatok feladat- és hatáskörei bővülnek – új elemként – a *társadalmi felzárkózás, a szociális, ifjúsági, kulturális igazgatás és a közfoglalkoztatás területén*, valamint a településüzemeltetési és településrendezési feladatok körében.

- Az új szabályozás egyik fontos célja a helyi nemzetiségi önkormányzatok *gazdálkodási önállóságának* biztosítása, ennek érdekében rendelkezik az önálló költségvetés készítéséről és az önálló fizetési számla vezetéséről.

- Részletesen szabályozza az Njtv. a *nemzetiségi közügyek ellátásának a gazdasági alapjait*. Ezen belül kimondja, hogy a nemzetiségi önkormányzat vagyona a nemzetiségi közügyeket szolgálja.

- Az állam az Njtv. értelmében – *feladatfinanszírozás* keretében – támogatást nyújt a nemzetiségi önkormányzatok részére a közfeladataik ellátásához, a projektjeikhez, valamint a kulturális autonómiájuk fejlesztéséhez.

- Fontos új szabály, hogy a helyi nemzetiségi önkormányzat megszűnése esetén – tehát, ha a soron következő általános választásokon nem alakul a településen, megyében nemzetiségi önkormányzat –, a *megszűnt önkormányzat vagyonát* a továbbiakban is az adott nemzetiség céljaira kell használni, e feladat ellátása az adott nemzetiség *országos nemzetiségi önkormányzatára* hárul.

Amint az elmúlt percekben hallhatták, az új törvény hatályba lépésével jelentősen kibővültek a nemzetiségi önkormányzatiság lehetőségei. Az Njtv. az *oktatási öngazgatás* területén biztosítja az anyanyelvű oktatás lehetőségét, biztosítja a nemzetiségi köznevelés állami finanszírozását, a tankönyveinek, taneszközeinek megjelentetését, a pedagógusok képzését, továbbképzését. Ugyanígy a nemzetiségi önkormányzatok oktatási intézményeket létesíthetnek, vehetnek át és tarthatnak fenn. *Mind a kéreésre kötelezően átadandó, mind pedig az átadható nemzetiségi intézmények köre bővült a korábbi jogszabályban szereplő lehetőségekhez képest*. Az állam minden esetben biztosítja a nemzetiségi oktatási intézmények fenntartásának pénzügyi háttérét. Így jöttek létre az államtitkárságunk támogatásával új nemzetiségi oktatási intézmények a közelmúltban *Battonyán, Körösszakálon* és másutt.

A *kulturális öngazgatás* szabályozásának elsődleges célja a nemzetiségek kulturális autonómiája körébe tartozó művelődési érdekek jogszabályi hát-

terének a biztosítása. A nemzetiségek önkormányzatai jogosultak kulturális intézmények alapítására, átvételére, működtetésre. Az országos nemzetiségi önkormányzatok kulturális intézményeinek működtetését az állam támogatja.

Az új nemzetiségi törvény mind az oktatási, mind pedig a kulturális öngazgatás keretében széles körű *egyetértési, illetve véleményezési jogköröket* biztosít a nemzetiségi önkormányzatok részére, amelyek értelmében a *nemzetiségi közneveléssel, vagy nemzetiségi kulturális élettel, könyvtári ellátással, közművelődéssel, közgyűjteménnyel kapcsolatos döntések nem hozhatók meg az érintett nemzetiségi önkormányzat egyetértése nélkül*. A nemzetiségi jogok, különösen a kollektív nyelvhasználat, oktatás, nevelés, hagyományápolás és kultúra, a helyi sajtó, az esélyegyenlőség, társadalmi felzárkózás és a szociális ellátás kérdéskörében a nemzetiségi lakosságot e minőségében érintő helyi önkormányzati határozatot a képviselő-testület csak az e lakosságot képviselő települési nemzetiségi önkormányzat, ennek hiányában a területi nemzetiségi önkormányzat egyetértésével alkothatja meg.

Összegzésül talán nem túlzás azt állítanom, hogy a nemzeti ügyek kormánya a rendszerváltozás óta a legnagyobb lépést tette előre a nemzetiségek perspektivikus megmaradása, az öngazgatás továbbfejlesztése érdekében. Hogy Magyarországon e tizenhárom közösségnek – benne a testvérnépünknek számító lengyelségnek –, van jövőképe, bizonyítják a nemrégiben nyilvánosságra hozott népszámlálási eredmények is.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága és a magam nevében gratulálok a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára jubileumához, egyben további eredményes tizenöt éveket kívánok Önöknek. Köszönöm a figyelmüket!

